

Hacsek László

„A Tárogató út az egy a mai értelemben is egy szuper, jó intézet volt.”

Az interjút Vörös Kata készítette 2020-ban, Budapesten.

Hacsek László Szentesen született 1938. szeptember 14-én. Édesanyja, Weisz Róza orthodox vallásos családból származott, édesapja, Hacsek József neológ családban nőtt fel. Apja bőrdíszműves mester volt, a nagypapa toll és nyersbőr műhelyét vette át.

László hat éves volt, amikor családjával a szentesi → gettóba zárták, ekkor édesanyja héthónapos terhes volt. Édesapja éppen otthon volt, nem volt → munkaszolgálaton, ezért családjával lehetett. A szegedi téglagyárból a hódmezővásárhelyi nagyszülőket az első transzporttal Auschwitzba → deportálták, ahonnan nem tértek vissza. László és szülei a harmadik transzportba kerültek, és ez a szerelvény

Ausztriába, → Strasshofba érkezett. A húszfős szentesi csoport Wiener Neustadtba került, egy gázárcgyárban kellett dolgozniuk. A csoportot a repülőtérhez tartozó egyik épületben (Kindergarten) helyezték el. Édesanyja '44 szeptemberében szülte meg második gyermekét, Hacsek Zsuzsannát. 1945. április 2-án szabadultak fel.

Hosszú gyaloglás és utazás után, 1945. május végén hazaértek Szentesre. Testvére ekkor 8 hónapos volt és 3,5 kg. Édesanyja nagyon rossz egészségi és idegállapotban kórházba került, László pedig egy tanyára „feljavításra”. Egykori szentesi házukból elvitték mindenüket, ezért átköltöztek Hódmezővásárhelyre, a nagyszülők házába, amit a szomszédok megóvtak, megőriztek eredeti állapotában. Mivel László édesanyja beteg volt, és húga is nagyon gyenge, édesapja egy ► szegedi gyermekotthonba (London krt. 1.) vitte fiát, aki kb. fél év múlva térhetett vissza a családjához.

1949-ben László édesapját letartóztatták, a család széthullott: édesanyja idegösszeomlással szanatóriumba került, húgát rokonok vették magukhoz, László pedig Budapesten gyermekotthonba került.

Engem pedig elhelyeztek Pesten, a pesti árvaházba, illetve hát nem az árvaházba kerültem, hanem a Tárogató úti sokak által lakott és ismert, zsidó árvaházba. Ott voltam legtöbbit, a ► Tárogató úti intézetben. Megmondom őszintén, hogy én nagyon jól éreztem magam ott. Egyrészt a Tárogató út az egy olyan volt, hogy nagyon sok félárva gyerek volt, voltak árvák is, és voltak olyanok, mint például akár én is, aki családi okok miatt került oda. Volt olyan, akinek kitelepítették a szüleit, és a gyereket úgy tudták megmenteni a kitelepítéstől, hogy bekerült az intézetbe. A Tárogató út az egy a mai értelemben is egy szuper, jó intézet volt. Nagyon jó tanárok, nevelők, gondozónők voltak. Onnan jártunk iskolába, de magában az intézetben mindenféle foglalkozás volt. Többek között én kitanultam ott a könyvkötészetet tizennéhány éves koromban, amit aztán életem során sokszor tudtam alkalmazni. De sport, kulturális, énekkar, én pl. tagja voltam az énekkarnak, de voltak a színjátszóköri, mindenféle sportolási lehetőség. Én már kisgyerek koromtól kezdve tudtam pingpongozni, és ott nagyon jól éreztem magam a pingponggal is. Az egy nagyon jó élet volt, a Tárogató úti intézet.

Arra emlékszem, hogy volt egy nagyszerű tanárunk, a Polgár tanár úr, aki nagyon sok mindenre megtanított minket. Nem iskolai dologra, hanem ő valamikor a zsidó cserkészcsapatnak volt az egyik vezetője, nagyon sok ilyen jellegű dologra. Egypárunkat elvitt a lakásába, az Erőd utcába, ahol az ebédlőasztalon pingpongoztunk. Volt egy másik tanárunk, aki a Zsidó Gimnáziumban tanított, a Sándor tanár úr. Ő tornatanár volt, ha jól emlékszem, és ővele nagyon sok sportfoglalkozás volt. Maga az intézet úgy épült föl, hogy reggel ébresztő, reggeli torna, és akkor onnan jártunk iskolába. Én a Labancz úti iskolába jártam, akkor voltam ötödikes.

Akikre emlékszem, akikkel azóta is találkoztam intézetiekkel – sajnos van, aki már nem él –, a Barta György, ugye a H. Barta Lajos írónak az öccse, de a H. Barta Lajos is ott volt az intézetben, Gyöngyösi Péter, sajnos már ő sem él. Aki a legismertebb személyiség az a Polacsek Józsi, alias Sas Józsi, aki osztálytársam volt.

Jól éltünk egészen a tanév végéig. A tanév végén, ugye akkor már kezdett megszűnni a → Joint, aki tulajdonképpen ellátta ezt az intézetet. Egyenruhánk volt, a Jointtól kaptunk a fehéreneműtől kezdve télikabátig, sapkáig mindent. Egy nagy Joint raktár volt a Rákóczi úton, az akkori Otthon Áruházban, és oda mindig elvittek minket, és ott tényleg fehéreneműtől mindennel fölruháztak, így aztán később sok, akivel találkoztam az életben, azokon megláttam azokat a ruhákat, és akkor „ugye te is?“, és akkor ugye ő is... Egészen a tanév végéig nem volt semmi probléma, amikor is megjelentek, hogy ezt az intézetet fölszámolják.

Ez mikor volt pontosan?

Ez 1950 júniusában. Én '49. szeptemberben kerültem oda, és ez a tanév vége, '50 júniusa volt. Akkor nagyon sok félárvat hazaküldtek, tehát akik ott voltak, és nem volt velük gond meg probléma, többek között a Sas József, a Polacsek Józsi is hazakerült az édesanyjához, úgyhogy ott elváltak az útjaink. ...Én többedmagammal – én nem voltam árva meg félárva se, de nem volt hova mennünk – ezért az árvákkal együtt először a Délibáb utcai otthonba kerültem, a ► Délibáb utca 26-ba, tehát nem a lányárvaházba a 35-be, hanem a 26-ba. Ott voltunk kb. egy hónapig, amikor levittek az árvaháznak a Tahiban lévő üdülőjébe, és ott is eltöltöttünk egy hónapot, tehát a nyarat ott töltöttük.

Ott megint nagyon jól éreztük magunkat, ugyan az már sokkal keményebb volt, mint a Tárogató út, mert az árvaházban, akik esetleg árvaháziak voltak, azok mondják, hogy ott azért kemény fegyelem volt, hát Tahiban is ez volt. Amikor Tahiból visszakerültünk és már közeledett a tanév, akkor be voltunk iratkozva a Délibáb utcához legközelebbi Felsőerdősori iskolába. De nem oda jártam végül, mert szeptemberre kiderült, hogy az új elosztásban én az ► Akácfa utcai úgynevezett Gyermekkertbe – ami szintén egy zsidó árvaház volt –, abba kerültem. Ott kezdtem el a tanévet, akkor a Kazinczy utcai iskolába jártam, akkor már hatodikba. Ez 1950 szeptemberében volt.

Közben az évvégén édesapám szabadlábra került, és elkezdte összeszedni a családot. Először elment édesanyámért a debreceni idegsznanatóriumba, őt akkor már olyan állapotban találta, hogy haza tudta vinni. Elment a húgomért Békéscsabára a rokonokhoz, őt is hazavitte, megkeresett engem az Akácfa utcai intézetben, és akkor abba maradtunk, hogy én még a tanév első felét végigjárom a Kazinczy utcai iskolában, és majd a második félévre tudok hazamenni, tehát én '51 elején hazakerültem Hódmezővásárhelyre, vissza a régi iskolámba. De hát mi akkor ott nagyon, nagyon-nagyon rossz körülmények között éltünk.

[...]

Hogyha visszagondol az otthonokra, akkor ott a vallásra milyen sok hangsúlyt fektettek?

Egyrészt nem voltak vallásosak ezek az otthonok. Én nem emlékszem, hogy akár a Tárogató útról, akár az Akácfa utcából, ahol én hosszabb időt eltöltöttem, olyan hogy mondjuk együtt mentünk volna templomba, vagy péntek este imádkoztunk volna vagy szombaton. Nem, nem volt. Tehát vallásos nevelés akkor ezekben az otthonokban nem volt, cionista igen. Tehát én ugye kisgyerekkoromtól kezdve cionista voltam, egészen addig, amíg ezt lehetett, a → Dror habonim voltam. Cionista élet, akkor még '49-'50-'51-ben még azért az volt. Inkább cionisták voltunk, mint vallásosak.

Mit kell tudni az akkori cionizmusról, Önnek milyen kapcsolata volt a cionistákkal?

Egyrészt már ezt akkor '46-ban, amikor először voltam rövid ideig ilyen otthonban, ott is, az is tiszta cionista alakulat volt. Ugye ott a nálam idősebbeket arra nevelték, hogy ha eléri azt a kort, amikor erre már lehetőség van, akkor irány Palesztina, ugye akkor még nem Izrael volt. És nagyon sokan, barátaimnak az idősebb testvérei, azok el is mentek.

Még egy dolgot, azt kihagytam, hogy Hódmezővásárhelyen a zsidó iskolát a Joint tartotta föl. De olyan mértékben, hogy egy napközi otthont létesített az iskola mellett, ahova nem csak azok a gyerekek, akik odajártak a zsidó iskolába, hanem akik valamikor odajártak, és vásárhelyi zsidó gyerekek voltak, azok délután, iskolai foglalkozások után, bejöhettek és ott mindenféle cionista, mozgalmi, kulturális, ne adj isten még egyházi dolgok is voltak, mert ugye akkor mi zsidó iskolába jártunk. És ez az otthon egészen 1961-ig a vásárhelyi zsidó gyerekeknek egy bázist jelentett, hogy „hát akkor bemegyünk az otthonba”. Ott az otthonban táncoltunk, pingpongoztunk, kártyáztunk, ne adj isten néha még ittunk is, ugye a korosztálynak megfelelően, de ez nem volt jellemző, csak ezt én mindig el szoktam mondani, hogy még erre is volt példa. Aztán kifogytunk, én is megnősültem, én már sokkal korábban, '53-ban elkerültem Vásárhelyről, tehát csak időnként jártam haza, de az Otthon, az mindig Otthon volt. Míg nem 1990-ben két hajdan volt iskolatársunk, Moczó Kálmánné Kellner Katalin és Anisfeld Jutka elhatározták, hogy összeszedik a világ minden tájáról azokat, akik még megvannak otthonbeliek. Vásárhelyről is, Budapestről, vidékről, ki hol volt, Izraelből, Amerikából, Kanadából, Ausztráliából jöttek haza ezekre az úgynevezett Otthontalálkozókra, amik mindig a vásárhelyi Holokauszt-megemlékezés előtti napon, tehát június utolsó szombatján vannak. Azoknak, akik még el tudnak jönni. Ez a mai napig élő, funkcionáló dolog: már másodgeneráció, sőt harmadgenerációk is jönnek. Ott is olyan 20-30-an mindig összejövünk a mai napig is. [...]

10-11 éves voltam, amikor ugye az intézetben [Tárogató út] voltam. A napirendre annyira emlékszem, amit már az előbb is említettem, hogy itt reggel ébresztő

volt, reggeli torna, amíg lehetett akkor a kertben, az udvaron volt. Egyébként ez a Tárogató úti intézet a Tárogató út 2-ben volt, ami hosszú ideig szakszervezeti iskola volt, és most ez a gazdasági iskola működik ott, ez IBS iskola. Ez egy hatalmas nagy kerttel rendelkező, óriási nagy épület volt ott a környéken. Reggeli torna volt, reggeli, elmentünk iskolába, iskola után hazamentünk, akkor ebéd volt, tehát ott főztek és ott volt a teljes ellátásunk, és délután voltak tanulószobák, és a tanulószobák után meg voltak foglalkozások, ki hova akart menni. Én mentem könyvkötőtanfolyamra, mentem pingpongozni, voltak, akik sakkozni mentek, volt, aki énekkari próbákra, meg színjátszó próbákra, meg rajztanfolyamokra. Tehát evvel telt el az idő, aztán vacsora és a vacsora után akkor még azt hiszem volt téblábolás. Korosztályonként voltak hálótermek. Én pár nappal később kerültem be ebbe az intézetbe, mert amíg elintézték az ügyintézők a dolgokat, addigra az én ötödik osztályos csoportom betelt, és én a hatodikos osztályosoknak a termébe kerültem be, hát, mint egy kisgyerek, ott nálam mindenki idősebb volt, viszont rendkívül jó barátok voltunk. Én inkább azokkal barátkozom még a mai napig is, aki még él ezek közül, akikkel akkor a hatodikosokkal együtt voltam, mert ugye az ötödikesekkel csak osztálytársként voltam napközben.

Egy-két tanárra emlékszem, akik ott tanárunk volt, de inkább a nevére, vagy alakjára, hogy hogy nézett ki, de azért foszlányok maradtak meg, ugyanúgy mint a holokausztról is, hát ugye én akkor 6-7 éves voltam, és vannak emlékeim, foszlányaim. [...]

1951-ben hazakerültem Hódmezővásárhelyre, és amikor '53-ban visszajöttem [továbbtanulni] már egyik gyerekotthon se volt. Csak egyedül a Délibáb utca 35-ös épületben lévő lányárvaház, ami akkor már vegyes árvaház volt. Tehát fiúk is, lányok is ott voltak, mert közben a Vilma királynő úton, ami most Liget fasor, az is megszűnt.

Akkor visszamentem egyszer-kétszer és még ott találkoztam olyanokkal, akik kisebbek voltak nálam, mert az én korosztályom akkor már nem árvaházi volt, hanem valahol állami gondozottként valamilyen kollégiumban volt. Akikre még emlékeztem, meg jó barátságban voltunk, azokkal össze-összejöttünk, aztán voltak, akik '56-ban disszidáltak. Tartottuk, sőt hát a mai napig is tartjuk még azokkal a kapcsolatot, akik még megvannak.

A többi otthonban vagy árvaházban mennyire volt jellemző a cionizmus?

A Tárogató úton igen, és a szegediben is. A Tárogató úton külön voltak a → Hanoárcioni csoport, a Dror habonim, és érdekes módon nem voltak a vallásos csoportok: az ebből az intézetből kimaradt.

Én a Drorhoz tartoztam. Ja, a → somérok voltak még, akik ma is működnek Pesten. Mondom, én kiestem ebből egy időre, és amikor visszajöttem, már nem volt cionizmus. Nem is tudtam a kapcsolatot keresni a cionizmussal. Annyi volt,

hogy a Rabbiképző menzájára és kollégiumába bejártam. Voltak árvaházias, akik akkor a zsidó gimnáziumba jártak, és kollégisták voltak, akikkel én annak idején együtt voltam, tehát azokkal is találkoztam, de akkor én már kilógtam a sorból, mert én [autóipari] technikumba jártam akkor.

Az otthonokban látogatták a szülei? Vagy levelezett a szüleivel vagy a rokonaival?

Amíg én intézetben voltam, addig nem. Édesapám börtönben volt, édesanyám idegstanatóriumban, egyszer volt olyan, hogy haza kéredzkedtem, a nagybátyámék ott laktak Vásárhelyen, és akkor az intézetből hazaengedtek. Megpróbálta az unokanővérem elintézni, hogy látogatásra bevigyen édesapámhoz a börtönbe, de végülis nem engedélyezték, úgyhogy vele is csak akkor találkoztam először, amikor az Akácfa utcai intézetben meglátogattam, hogy megpróbálja összeszedni a családot.

Biztonságban érezte magát az otthonokban?

Igen, igen egyértelműen. Aki teljesen árva volt, annak gyakorlatilag ez volt az élete, tehát neki nem volt semmi kötődése. A félárvák, azok hétvégén legtöbbször hazamentek anyuhoz, nagymamához, ahova éppen útjuk vezetett, vagy rokonokhoz. Én is néha egy-két Pesten élő rokonomat meglátogattam, de nem volt különösebb kötődés. Volt egy unokabátyám, aki nagyon sokat segített nekem. Ő intézte el, hogy bekerüljek ebbe a Tárogató úti intézetbe, ő hála istennek még ma, 93. évében megvan, él és egy neves szobrászművész, Cséri Lajos. Ő olyan holokauszt túlélő, aki Auschwitzot is megjárta fiatalon. Ő nálunk volt Szentesen bördízműves tanuló, tanonc, inas. Ott kitanulta édesapám mellett ezt a szakmát, és őt Szentesről is deportálták, csak nem velünk jött, hanem egy másik családdal.

És egy kicsit személyesebb kérdés: A sok költözés milyen hatással volt Önre? Az átköltözés az egyik otthonból a másikba?

Hát az nem volt jó. De hát akkor mi élveztük. Nekünk semmi dolgunk nem volt, csak azt mondták, hogy most akkor szálljatok föl erre az autóra, és akkor elmegyünk Tahiba, vagy szálljatok föl erre az autóra, nekünk semmi holmink nem volt gyakorlatilag, mert állandóan csere, éppen egy váltás ruhánk volt, azt beletettük egy hátizsákba vagy valamibe. Aztán azt vittük magunkkal a Délibáb utcába, aztán amikor azt mondták, hogy te odakerülsz az Akácfa utcába, akkor közben oda is egy hátizsáknyi cuccal. Személyes holmink nem volt, olyan ami... azt mondták, hogy menni kell, akkor mentünk. Azt mondták, hogy menni kell ruhát cserélni vagy váltani, akkor mentünk. Sajnáltuk a Tárogató utat, meg sajnáltuk a Tahit is. Én végülis nosztalgiával hagytam ott az Akácfa utcai intézetet is, de amikor haza lehetett menni, akkor persze mentem én is.